

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра прикладної лінгвістики

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

ПРАКТИКУМ

для підготовки до аудиторних занять та самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»

Одеса
Фенікс
2024

УДК 001.89(075.8)
О-72

Рекомендовано до друку рішенням навчально-методичної ради
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 5 від 21.02.2004 р.)

Укладачі:

М. В. Мамич, д. філол.н., професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету «Одеська юридична академія» (<https://orcid.org/0000-0002-2868-3953>);

О. В. Шевченко-Бітенська, к.ю.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов Національного університету «Одеська юридична академія» (<https://orcid.org/0000-0002-0845-3114>);

А. А. Кісельова, к. філолог.н., доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики Національного університету «Одеська юридична академія» (<https://orcid.org/0000-0003-0292-6723>).

Рецензенти:

С. П. Бибик, д. філол.н., професор, провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України;

В. В. Колкутіна, д. філол.н., професор, завідувач кафедри журналістики Національного університету «Одеська юридична академія».

Основи наукових досліджень та академічна доброчесність :
О-72 практикум для підготовки до аудит. занять та самост. роботи здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 03 «Гуманіт. науки», спец. 035 «Філологія» [Електронний ресурс] / [М. В. Мамич, О. В. Шевченко-Бітенська, А. А. Кісельова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2024. – 36 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8395-43-8

У практикумі пропонується тематика лекційних і практичних занять, творчі завдання до практичних занять, питання до обговорення, зразки завдань для самостійної роботи, перелік джерел, а також комплекс творчих завдань для самостійного виконання, спрямований на вироблення навичок роботи з науковим текстом і створення власного наукового продукту.

Практикум підготовлено відповідно до освітньої програми вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» і рекомендовано використовувати у навчальній роботі при підготовці фахівців за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти.

УДК 001.89(075.8)

ISBN 978-617-8395-43-8

© М. В. Мамич,
О. В. Шевченко-Бітенська,
А. А. Кісельова, 2024

Зміст

ВСТУП	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	8
ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ.....	11
ТЕМИ І ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	16
САМОСТІЙНА РОБОТА (поетапні творчі завдання для здобувачів освіти з метою створення наукового тексту)	27
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ	31
ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ)	33

ВСТУП

Пропонований посібник-практикум є систематизованим збірником практичних завдань до курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність», рекомендованим для здобувачів освіти галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія».

Посібник підготовлено відповідно до чинного силабусу дисципліни. Він складається із вступу, де зазначені мета, основні компетентності, що мають бути сформовані у результаті вивчення курсу, а також критерії оцінювання під час поточного контролю; тематики лекцій, де названі питання, що мають бути розглянуті на лекції, запропоновані додаткові запитання для перевірки глибини засвоєння матеріалу; тем і завдань до практичних занять; завдань для самостійної роботи; загального списку рекомендованих джерел; питань для підсумкового контролю (заліку).

Під час вивчення навчальної дисципліни приділяється увага основним закономірностям наукових досліджень, особливостям застосування наукових методів досліджень, аналізуються відповідно до сучасних наукових принципів поняття академічного тексту, академічного письма, розглядаються особливості інтертекстуальності, приділяється увага аналізу понять *академічна доброчесність* та *інтелектуальна власність*. Основна увага зосереджена на тому, аби навчити здобувачів освіти сприймати науковий текст як засіб професійної самореалізації. Формуються практичні навички користування фаховою науковою термінологією.

Для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу на практичних заняттях рекомендовано завдання різних ступенів складності, мета яких – розвиток цілісної системи філологічного мислення щодо аналізу і створення наукового тексту.

Вивчення матеріалу предмета потребує активізації всіх здобутих знань: уміння в цілому проаналізувати науковий текст, найглибше зрозуміти його особливості, послуговуватися набутими знаннями для написання самостійного наукового тексту у подальшому.

Набуті знання також дадуть можливість майбутнім фахівцям-перекладачам глибше зрозуміти особливості наукового тексту з метою його перекладу.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність» є навчити здобувачів засобам отримання вірогідного знання в лінгвістичному дослідженні, сформувати у майбутніх спеціалістів професійно зорієнтовані вміння і навички досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері, надати конкретні рекомендації щодо виконання кваліфікаційних робіт, ознайомити з питаннями взаємодії і взаємовпливу мови і громадських інститутів: культури, права, політики, історії, релігії, праці, науки, масової комунікації та інших.

Завданням навчальної дисципліни є ознайомити здобувачів з основними етапами розвитку науки про мову, вивчення актуальних проблем мовознавства і основними концепціями вчених в щодо співвідношення мови і соціуму, мови і культури; ознайомити з соціальними функціями мови і показати способи реалізації мовою своїх соціальних функцій у країнах поширення; навчити використанню сучасних способів і прийомів практичної роботи в галузі соціальної лінгвістики: різних видів спостереження, опитування, анкетування, тестування, контент-аналізу письмових та усних текстів різних жанрів, стилів, підстилів, основним математичним методам обробки отриманих результатів.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких **компетентностей**:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-12. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

Фахові компетентності (ФК):

ФК-1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

Програмні результати навчання:

ПРН-2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН-3. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.

ПРН-4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.

ПРН-7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

ПРН-16. Знати й розуміти поняття, теорії основні та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.

ПРН-19. Мати навички участі в наукових та/або прикладних дослідженнях у галузі філології.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти щодо опанування навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Критерії оцінювання знань здобувачів:

Оцінка «зараховано»/ A, B, C, D, E виставляється, якщо здобувач вищої освіти виявляє достатньо повні знання матеріалу навчальної дисципліни; оперує основною науковою термінологією дисципліни; вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними ситуаціями; дає правильні, хоча і не завжди повні відповіді на поставлені запитання; досить точно розкриває окремі теоретичні положення; виконав творче завдання самостійної роботи.

Оцінка «не зараховано»/ FX, F виставляється, якщо здобувач вищої освіти виявляє слабкі знання; не може дати визначення основних термінів; викладає матеріал непослідовно, нелогічно, фрагментарно, неточно, стисло; не виконав творче завдання самостійної роботи.

Відповідно до визначених критеріїв поточний контроль здійснюється за визначеною силабусом системою

Шкала оцінювання			
100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
90–100	A	Відмінно	зараховано
82–89	B	Добре	
74–81	C		
64–73	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	Fx	незадовільно	не зараховано
1–34	F		

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Лекційні заняття			
№ з/п	Назва теми	Посилання на ПРН	год. (денна ф/н)
Тема 1.	Предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність». Державна політика стосовно наукової діяльності.	ПРН2 ПРН4	2
Тема 2.	Основні категорії академічного тексту. Види академічних текстів за формою комунікації та способом викладу матеріалу.	ПРН3 ПРН7	2
Тема 3	Академічне письмо як один із різновидів наукового спілкування	ПРН19	2
Тема 4.	Змістове наповнення академічного тексту.	ПРН7 ПРН16	2
Тема 5.	Інтертекстуальність академічного тексту. Покликання, перепокликання та цитування, перецитування, самоцитування: доцільність, вмотивованість, аргументованість, коректність.	ПРН2 ПРН4	2
Тема 6.	Академічна доброчесність та її порушення. Кодекси честі.	ПРН2 ПРН4	2
Тема 7.	Порушення права інтелектуальної власності. Формування академічної культури.	ПРН2 ПРН4	2
Усього годин			14

Практичні заняття			
№ з/п	Назва теми	Посилання на ПРН	год. (денна ф/п)
Тема 1.	Предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність». Державна політика стосовно наукової діяльності.	ПРН2 ПРН4	2
Тема 2.	Основні категорії академічного тексту. Види академічних текстів за формою комунікації та способом викладу матеріалу.	ПРН3 ПРН7	2
Тема 3.	Академічне письмо як один із різновидів наукового спілкування	ПРН19	2
Тема 4.	Змістове наповнення академічного тексту.	ПРН7 ПРН16	2
Тема 5.	Інтертекстуальність академічного тексту. Покликання, перепокликання та цитування, перецитування, самоцитування: доцільність, вмотивованість, аргументованість, коректність.	ПРН2 ПРН4	2
Тема 6.	Редагування наукового тексту.	ПРН16	2
Тема 7.	Академічна доброчесність та її порушення. Кодекси честі.	ПРН2 ПРН4	2
Тема 8.	Порушення права інтелектуальної власності. Формування академічної культури.	ПРН2 ПРН4	2
Усього годин			16

Самостійна робота			
№ з/п	Назва теми	Посилання на ПРН	год. (денна ф/н)
1.	Предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність». Державна політика стосовно наукової діяльності.	ПРН2 ПРН4	8
2.	Основні категорії академічного тексту. Види академічних текстів за формою комунікації та способом викладу матеріалу.	ПРН3 ПРН7	8
3.	Академічне письмо як один із різновидів наукового спілкування	ПРН19	4
4.	Змістове наповнення академічного тексту.	ПРН7 ПРН16	8
5.	Інтертекстуальність академічного тексту. Покликання, перепокликання та цитування, перецитування, самоцитування: доцільність, вмотивованість, аргументованість, коректність.	ПРН2 ПРН4	8
6.	Редагування наукового тексту.	ПРН16	8
7.	Академічна доброчесність та її порушення. Кодекси честі.	ПРН2 ПРН4	8
8.	Порушення права інтелектуальної власності. Формування академічної культури.	ПРН2 ПРН4	8
Усього годин			60

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

Тема 1.

Предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність». Державна політика стосовно наукової діяльності (2 год.)

План

1. Предмет, завдання і структура курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність».
2. Закон України «Про вищу освіту».
3. Визначення поняття *компетентність*. Професійна компетентність.
4. Науково-дослідна робота здобувачів освіти.

Контрольні запитання для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу

1. Назвіть предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень».
2. В чому полягає модернізація змісту освіти?
3. Як ви зрозуміли, у чому суть поняття *компетентність*?
4. Що нового запроваджує Закон України «Про вищу освіту»?
5. Якими компетентностями повинні володіти здобувачі освіти?
6. Назвіть складові перекладацьких компетенцій та соціокультурного компоненту.
7. Що становить зміст науково-дослідної роботи здобувача освіти?
8. Які компетентності здобувача освіти дає можливість розвинути науково-дослідна робота?
9. Спробуйте сформулювати тему майбутнього наукового дослідження, яке було б для вас цікавим.

Тема 2.
Основні категорії академічного тексту.
Види академічних текстів за формою комунікації
та способом викладу матеріалу (2 год.)

План

1. Академічний текст як система.
2. Формулювання головної ідеї тексту – тези.
3. Композиція наукового тексту.
4. Мова і стиль кваліфікаційної роботи.
5. Наукова стаття.

Контрольні запитання для перевірки засвоєння
теоретичного матеріалу

1. В чому полягає системність академічного тексту?
2. Якою є структура заключної частини за принципом оберненої лійки?
3. Якою є структура вступу за принципом лійки?
4. У чому полягає взаємозв'язок вступу і закінчення?
5. Якою є структура абзацу?

Тема 3.
Академічне письмо як один із різновидів
наукового спілкування (2 год.)

План

1. Науковий текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.
2. Культура особистості дослідника.
3. Культура читання наукового тексту.
4. Компресія наукового тексту.

Контрольні запитання для перевірки
засвоєння теоретичного матеріалу

1. Чим відрізняється науковий текст від будь-яких інших текстів? В чому полягають його особливості?
2. Розкрийте поняття *культура особистості дослідника*. З яких складових воно складається?

3. Що розуміють під культурою читання наукового тексту? Які етапи її складають?
4. Назвіть відомі вам види компресії наукового тексту. Поясніть їхні особливості.

Тема 4.

Змістове наповнення академічного тексту (2 год.)

План

1. Специфіка наукового тексту.
2. Загальні вимоги до наукового тексту.
3. Етапи роботи над науковим текстом.
4. Навички написання текстів та їх формування.

Контрольні запитання для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу

1. У чому виражається специфіка наукового тексту?
2. Які основні складові наукового тексту?
3. Обґрунтуйте вимоги до наукового тексту.
4. Які основні недоліки наукових текстів?
5. Назвіть етапи роботи над науковим текстом?
6. Які навички необхідні для написання наукового тексту?
7. Як формуються навички написання наукового тексту?

Тема 5.

Інтертекстуальність академічного тексту. Покликання, перепокликання та цитування, перецитування, самоцитування: доцільність, вмотивованість, аргументованість, коректність (2 год.)

План

1. Інтертекстуальність як колективний конструкт наукового дискурсу.
2. Мовні засоби актуалізації інтертекстуальних зв'язків.
3. Інтерпретація змісту інтертекстуальних утворень у науковому тексті.

**Контрольні запитання для перевірки
засвоєння теоретичного матеріалу**

1. Що таке інтертекстуальність? Як ви розумієте це поняття?
2. Назвіть маркери інтертекстуальності.
3. Що таке пряме та непряме цитування? Поясніть їхню відмінність.
4. Які види цитувань ви запам'ятали?

**Тема 6.
Академічна доброчесність та її порушення.
Кодекси честі (2 год.)**

План

1. Академічна доброчесність як заповука якісної вищої освіти.
2. Академічна культура: поняття, функції, складові.
3. Академічна нечесність та методи її запобігання.
4. Етичний кодекс ученого.

**Контрольні запитання для перевірки
засвоєння теоретичного матеріалу**

1. Як ви зрозуміли поняття *академічна доброчесність*?
2. Чому академічна доброчесність є заповукою якісної вищої освіти?
3. Що включає в себе поняття *академічна культура*?
4. Що таке академічна нечесність?
5. Які існують методи запобігання академічній нечесності?
6. Що таке Етичний кодекс ученого?

**Тема 7.
Порушення права інтелектуальної власності.
Формування академічної культури (2 год.)**

План

1. Авторське право. Об'єкти авторського права.
2. Інтелектуальна власність. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності.
3. Поняття плагіату в Україні та світі. Види плагіату.

**Контрольні запитання для перевірки
засвоєння теоретичного матеріалу**

1. Що ви розумієте під поняттям *авторське право*?
2. Що виступає об'єктом авторського права?
3. Що ви розумієте під терміном *право інтелектуальної власності*?
4. Яка система органів інтелектуальної власності в Україні?
5. Що належить до об'єктів інтелектуальної власності?
6. Що називається плагіатом?
7. Які є основні засоби протидії плагіату?

ТЕМИ І ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття № 1

Тема: Предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність». Державна політика стосовно наукової діяльності (2 год.)

Питання для обговорення

1. Предмет, завдання і структура курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність».
2. Закон України «Про вищу освіту».
3. Визначення поняття *компетентність*. Професійна компетентність.
4. Науково-дослідна робота здобувачів освіти.

Запитання і завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Назвіть предмет і завдання курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність».
2. Як ви думаєте, з якою метою викладається цей курс на вашому факультеті?
3. Що нового запроваджує Закон України «Про вищу освіту»?
4. Розтлумачте основні терміни, уживані в цьому законі: *академічна доброчесність, академічна мобільність, академічна свобода, акредитація освітньої програми, вища освіта, вищий військовий навчальний заклад, заклад вищої освіти, галузь знань, здобувачі вищої освіти, кваліфікація, освітня діяльність, освітня програма, результати навчання, спеціалізація, спеціальність*.
5. Дайте визначення поняттю *компетентність*. Якими компетентностями повинні володіти, на вашу думку, здобувачі освіти?
6. Що потрібно для формування перекладацької компетентності?

7. Назвіть основні компоненти компетентності перекладача. Дайте їм характеристику.
8. Які аспекти охоплює науково-дослідна робота здобувачів?
9. Що становить зміст науково-дослідної роботи здобувачів освіти?
10. У яких напрямках здійснюється науково-дослідна діяльність майбутніх фахівців?
11. Наскільки важливою є наукова діяльність здобувача освіти у ЗВО?
12. Які компетентності здобувача освіти дає можливість розвинути науково-дослідна робота?

Заняття № 2

Тема: Основні категорії академічного тексту. Види академічних текстів за формою комунікації та способом викладу матеріалу (2 год).

Питання для обговорення

1. Академічний текст як система.
2. Формулювання головної ідеї тексту – тези.
3. Композиція наукового тексту.
4. Мова і стиль кваліфікаційної роботи.
5. Наукова стаття.

Запитання і завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Як ви розумієте поняття *академічний текст*? Хто є його автором?
2. Наскільки важливо сформулювати тему академічного тексту і його мету?
3. Що у науковому дослідженні називається *процедурою*?
4. Якою є структура наукового тексту? Наскільки важливо її дотримуватися?
5. Що таке *система доказів і аргументи*? Яка між ними відмінність? Чи може без них існувати наукове дослідження?
6. Наскільки важливі у дослідженні власні думки? Чи потрібно їх доводити? За допомогою яких засобів це можна зробити?
7. Наскільки важливими є у науковій роботі вступ і висновок?

8. Які найбільш характерні види логічного порядку наукового тексту ви можете назвати?
9. Що таке *теза* у науковому дослідженні і які існують правила формулювання тез?
10. Як правильно сформулювати проблему наукового дослідження?
11. Назвіть основні складові елементи вступу до наукового дослідження. Дайте їм характеристику.
12. Як правильно сформулювати заголовок і які типи заголовків існують?
13. Назвіть уточнений заголовок до вашого наукового дослідження. Як ви думаєте, до якого типу він належить?
14. Яка структура курсової роботи і як правильно сформулювати її тему?
15. Чому назви докторських і кандидатських робіт значно коротші, ніж назви курсових?
16. Особливості укладання плану наукової роботи. Простий, складний, робочий – відмінності між ними.
17. Що містять додатки до наукової роботи? Як їх правильно оформити?
18. Яка інформація подається в основній частині наукового дослідження?
19. Чим відрізняються бакалаврська, магістерська роботи і дисертація?
20. Чим відрізняються теоретичні і емпіричні методи досліджень?
21. Назвіть основні теоретичні методи і дайте їм характеристику.
22. Назвіть основні емпіричні методи і дайте їм характеристику.
23. Як ви розумієте поняття *наукова новизна* і *практична значущість* наукової роботи?
24. Що мають містити висновки наукової роботи?
25. Що таке наукова стаття і які її види ви можете назвати?
26. Які етапи охоплює підготовка наукової статті?
27. Ви зараз знаходитесь на першому етапі написання наукової статті – формулювання її робочої назви. Чи відповідає заголовок основним вимогам: лаконічність і однозначність? Перевірте, чи зміг заголовок зацікавити ваших одногрупників?

Заняття № 3

Тема: Академічне письмо як один із різновидів наукового спілкування (2 год.)

Питання для обговорення

1. Науковий текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.
2. Культура особистості дослідника.
3. Культура читання наукового тексту.
4. Компресія наукового тексту.

Запитання і завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Як науковці розглядають поняття *академічне письмо*?
2. Назвіть основні ознаки наукового стилю. Чи має він підстилі?
3. Які функції виконує кожен підстиль?
4. Якими мовними одиницями послуговується науковий стиль?
5. Як поділяють тексти наукового стилю за сферами наукового знання?
6. Які наукові тексти за ступенем узагальнення поділяють на первинні і вторинні?
7. Назвіть комунікативні ознаки професійного наукового мовлення.
8. Яку роль у науковому тексті відіграє логічність?
9. Які ви знаєте дієві засоби вираження логічних зв'язків? Наведіть приклади.
10. Яким чином досягається смислова точність і однозначність висловлювань у наукових текстах?
11. Яким чином досягається об'єктивність викладу матеріалу?
12. Що розуміється під поняттям *спрямованість на адресата* у наукових текстах?
13. Як досягти насиченості наукового тексту?
14. Що означає термін *дискурс*?
15. Розкрийте поняття *культура особистості дослідника*. Які складові воно має?

16. Наскільки важливим є професійний саморозвиток у науковій діяльності?
17. У чому суть культури фахового наукового редагування і саморедагування?
18. Що розуміють під культурою читання наукового тексту?
19. Які різновиди читання існують? Схарактеризуйте їх.
20. Які поради стосовно роботи з науковим текстом ви можете назвати?
21. У якому разі сприймання наукового тексту буде успішним?
22. Для чого реципієнту важливо вміти порівняти пропонований текст з наявними знаннями?
23. Яким чином відбувається мисленнєва обробка отриманої інформації?
24. Чи важливо фіксувати інформацію при читанні наукового тексту? Яким чином це відбувається?
25. Наскільки важливо складати план власного дослідження під час читання джерел? Чи буде складений план сталим?
26. Що таке компресія наукового тексту?
27. Назвіть відомі вам види компресії наукового тексту.
Поясніть їхні особливості.
28. Що таке тези і яку структуру вони мають?
29. Що таке конспект і яким він буває?
30. Яку функцію виконує реферат і які різновиди рефератів ви знаєте?
31. Розтлумачте терміни *анотація* і *анотування*.
32. Назвіть головні структурні елементи анотації до наукового джерела.

Заняття 4

Тема: Змістове наповнення академічного тексту (2 год.)

Питання для обговорення

1. Специфіка наукового тексту.
2. Загальні вимоги до наукового тексту.
3. Етапи роботи над науковим текстом.
4. Навички написання текстів та їх формування.

Запитання і завдання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Що таке науковий текст? В чому полягають його особливості і ознаки?
2. Чим відрізняється текст-констатація від тексту-міркування?
3. Назвіть відмінність первинного наукового тексту від вторинного.
4. У яких трьох сутностях постає науковий текст?
5. Дайте характеристику методам фіксації і збереження наукової інформації.
6. Які інформаційні бази наукових досліджень ви можете назвати?
7. Які обставини слід враховувати при написанні наукової праці?
8. Які основні недоліки можуть траплятися у наукових текстах?
9. Назвіть етапи роботи над науковим текстом?
10. З якою метою складається план майбутнього наукового дослідження?
11. У чому полягає суть роботи з джерелами?
12. Якими можуть бути посилання у науковому тексті?
13. Наскільки важливим є доведення наукового авторського тексту до остаточного варіанту?
14. Які навички необхідні для написання наукового тексту?
15. Як сформувати навички написання наукового тексту?
16. Що означає фраза *науковий текст не повинен бути декларативним*?

Заняття № 5

Тема: Інтертекстуальність академічного тексту.

Покликання, перепокликання та цитування, перецитування, самоцитування: доцільність, вмотивованість, аргументованість, коректність (2 год.)

Питання для обговорення

1. Інтертекстуальність як колективний конструкт наукового дискурсу.
2. Мовні засоби актуалізації інтертекстуальних зв'язків.
3. Інтерпретація змісту інтертекстуальних утворень у науковому тексті.

Запитання і завдання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Що таке *інтертекстуальність*? Як ви розумієте це поняття?
2. Чи можливе існування наукової комунікації без інтертекстуальності? Чому?
3. Чи може бути безмежним переосмислення одного тексту іншим? Чи можливе повне перекодування?
4. Що таке *прецедентність тексту*? Який стосунок вона має до інтертекстуальності?
5. Які існують форми цитувань та посилань на думку інших авторів?
6. Що таке інтертекстова перспектива наукового твору?
7. Назвіть функції інтертекстуальних зв'язків.
8. З чого складається інтертекстуальність наукового дискурсу?
9. Які маркери інтертекстуальності є формальними засобами реалізації наукового діалогу?
10. Що розуміють вчені під модифікованим / немодифікованим характером запозичення?
11. Яку функцію виконують лапки у науковому тексті?
12. Як правильно застосувати в тексті непряме цитування?
13. Які посилання називають номінальними? Яку функцію вони виконують?
14. Дайте характеристику чотирьом групам посилань: іменним, титульним, адресним, змішаним.
15. Які типи вертикальних міжтекстових зв'язків ви можете назвати?
16. Чому науковий текст вважають діалогічним?
17. Як виражається інтерпритація чужого мовлення у науковому тексті?
18. Назвіть основні функції інтерпритації у науковому тексті.

Заняття 6

Тема: Редагування наукового тексту (2 год.)

Питання для обговорення

1. Мова і стиль викладу.
2. Редагування наукового тексту.
3. Найпоширеніші мовні помилки у наукових текстах.

Запитання і завдання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Доведіть, що наукова мова відіграє дуже важливу роль не тільки у відображенні досягнень науки в текстах, а й виступає важливим інструментом наукового пізнання.
2. Що таке *тезаурус*?
3. Зі скількох словників має складатися тезаурус вченого?
4. Для чого можуть знадобитися вченому словники синонімів, епітетів, антонімів?
5. У чому полягає проблема використання іноземних слів у науковій мові?
6. Наскільки важливим є уживання неологізмів у мові науки?
7. Якими обставинами обумовлений стиль того чи іншого дослідника?
8. Як у науковому тексті досягаються точність, ясність і стислість?
9. Чи повинен вчений володіти усім стильовим комплексом відповідно до жанрів наукових текстів?
10. Які стильові недоліки найчастіше характерні академічним текстам?
11. Що таке редагування наукового тексту і в чому полягає його мета?
12. Які три основних види прочитання тексту редактором ви можете назвати?
13. Які види та етапи редагування Ви знаєте?
14. Назвіть відомі Вам помилки, що часто зустрічаються у наукових текстах. Наведіть приклади.
15. Наведіть приклади уживання розщеплених присудків у науковому тексті. Чи можуть вони бути беззмістовними?
16. Знайдіть словосполучення, у яких є помилки: *питання ставити, порушувати, висувати; питання піднімати, загострювати; допускатися (припускатися) помилки, суперечності, недоречності; допускатися (припускатися) браку; викликати захоплення, радість, овації; викликати протест, хворобу.*
17. Які труднощі узгодження підмета з присудком трапляються у науковому тексті?
18. Виправте помилки: *Було переведено три працівника. Більшість абітурієнтів будуть зараховані на стипендію та за-*

безпечена гуртожитком. Усі, хто не пройшли реєстрації, повинні з'явитися.

19. Виправте помилки, пов'язані з керуванням: *У доповіді було також відзначено, що ми повинні прагнути до вдосконалення і повного опанування методами. Ця помилка властива для всіх аспірантів. Це характерно будь-якому початківцю. Він ішов, сповнений гордістю. Цей метод оснований відомим вченим. Його робота багата новими ідеями.*
20. Наведіть приклади помилок, пов'язаних з однорідними членами речення.
21. Виправте помилки, пов'язані з уживанням дієслівних форм на -но, -то: *Дослідники збирали зразки диких рослин, якими вкрито цілинний степ. Закон прийнято Верховною Радою. Поясніть причину виправлень.*
22. Виправте помилки, пов'язані із вживанням пасивних конструкцій: *Обсяги робіт визначаються замовником. Нами надсилаються Вам зауваги до стандарту. Усі пристрої розробляються відповідно до вимог цього стандарту. Треба враховувати час, що (який) витрачається на ремонт. Цей порядок поширюється на всі товари, що (які) ввозяться в Україну.*

Заняття 7

**Тема: Академічна доброчесність та її порушення.
Кодекси честі (2 год.)**

Питання для обговорення

1. Академічна доброчесність як запорука якісної вищої освіти.
2. Академічна культура: поняття, функції, складові.
3. Академічна нечесність та методи її запобігання.
4. Етичний кодекс ученого.

Запитання і завдання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Ознайомтеся зі статтею 42 Закону України «Про освіту», де розглянуте поняття академічної доброчесності. Спробуйте переказати суть статті.

2. Які цінності включає в себе поняття академічної доброчесності?
3. Чому питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання є актуальним і важливим для України?
4. Чому академічна доброчесність є запорукою якісної вищої освіти?
5. Що таке академічна культура? Назвіть її основні риси.
6. Дайте характеристику аксіологічному, наративно-цифровому, праксеологічному, поведінково-інтерактивному компонентам академічної культури.
7. Які функції виконує академічна культура?
8. Які цінності академічної культури ви можете назвати?
9. На які групи прийнято поділяти прояви академічної нечесності?
10. Назвіть основні форми проявів академічної нечесності.
11. Які існують методи запобігання академічної нечесності?
12. Що є метою і завданням Етичного кодексу ученого?
13. Назвіть найважливіші принципи Етичного кодексу.

Заняття 8

**Тема: Порушення права інтелектуальної власності.
Формування академічної культури (2 год.)**

Питання для обговорення

1. Авторське право. Об'єкти авторського права.
2. Інтелектуальна власність. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності.
3. Поняття плагіату в Україні та світі. Види плагіату.

Запитання і завдання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Що таке авторське право?
2. Що виступає об'єктом авторського права?
3. У якому законі України зафіксовані об'єкти авторського права?
4. Що означає термін *інтелектуальна власність*?

5. Що ви можете розповісти про Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ)?
6. На які три основні групи можна поділити коло об'єктів інтелектуальної власності сьогодні?
7. Назвіть об'єкти права інтелектуальної власності.
У якому законі України вони визначені?
8. Коли стало можливим становлення національного законодавства про інтелектуальну власність?
9. Які закони щодо захисту прав інтелектуальної власності ви можете назвати?
10. Де закладені основні засади інтелектуальної діяльності?
11. З яких груп складається мережа недержавних організацій, що регулюють охорону інтелектуальної власності?
12. Що називається плагіатом?
13. Як у ст. 69 Закону України «Про вищу освіту» визначається поняття *академічний плагіат*?
14. Які особливості академічного плагіату ви можете назвати?
15. Які є основні засоби протидії академічного плагіату у Німеччині, Словаччині, Великобританії, Румунії, Польщі ви можете назвати?
16. Які основні засоби протидії академічного плагіату запроваджені в Україні?
17. Назвіть найбільш поширені види плагіату.
18. Академічний плагіат і порушення авторського права – це тожні поняття?
19. Які помилки цитування можуть призвести до академічного плагіату?
20. Чому питання стосовно правильного цитування перекладів є дискусійним? У чому суть дискусії?
21. Що таке самоплагіат? Чому його уприналежнюють до порушень?
22. Назвіть типові приклади самоплагіату.
23. У чому полягає фальсифікація результатів досліджень?
24. Які форми списування ви можете назвати?
25. Які найбільш виразні причини розповсюдження плагіату ви можете назвати?

САМОСТІЙНА РОБОТА

(поетапні творчі завдання для здобувачів освіти
з метою створення наукового тексту)

До практичного заняття № 1

Спробуйте сформулювати тему свого майбутнього наукового дослідження. Озвучте тему на занятті, спробуйте зацікавити темою своїх одногрупників.

До практичного заняття № 2

1. Визначте межі теми та обсяги наукової інформації, що буде представлена в науковій статті. Для цього підберіть джерела і ознайомтеся з ними.

2. Скориставшись запропонованими мовними засобами цього складника, спробуйте виконати аналіз джерел. Виберіть найбільш доцільні для вас і напишіть огляд джерел:

*з указаної (названої, цієї) проблеми існує...;
наявна значна (недостатня) кількість публікацій (робіт,
досліджень);*

теоретичне обґрунтування ... знаходимо у студіях ...;

до теорії ... не раз зверталися ...;

проблемі ... присвячені праці ...;

внаслідок спеціальних досліджень було з'ясовано, що ...;

учення про ... знайшло відображення в ...;

заслужують на увагу і погляди на ... дослідника ...;

відомо, що...;

відомі способи...;

широкого застосування набули....

До практичного заняття № 3

Напишіть анотацію до майбутньої наукової статті (щодо теми, обраної на попередніх заняттях). Спробуйте назвати ключові слова.

До практичного заняття № 4

Знайдіть і прочитайте з журналу «Українська мова» НАН України будь-яку статтю. Дайте відповідь на запитання.

- а) У чому виражається специфіка наукового тексту? Наведіть приклади.
- б) Поділіть статтю на частини. Які основні складові наукового тексту?
- в) На прикладі обраної статті обґрунтуйте вимоги до наукового тексту.

До практичного заняття № 5

Спробуйте написати основну частину запланованої наукової статті. Які форми цитувань ви застосовували у своїй роботі? Зверніть увагу на правильність оформлення покликань.

До практичного заняття № 6

1. Відредагуйте основну частину своєї статті, застосовуючи матеріал цього практичного заняття.

2. Напишіть вступ до статті, враховуючи всі необхідні структурні елементи. Під час написання використовуйте запропоновані мовні засоби:

• **для обґрунтування вибору теми та її актуальності:**

проблема ... має першорядне (наукове, теоретичне, практичне) значення;

проблема актуальна (цікава, доцільна, не втратила свого значення, актуальності);

важливого значення набуває питання ... ;

однією з актуальних проблем ... сьогодні варто назвати ... ;

соціальне значення теми визначається ... ;

серед проблем, пов'язаних із..., уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання ... ;

у зв'язку з ... особливого значення набуває питання ... ;

зацікавлення проблемою зумовлене ... ;

тим часом відкритим залишається питання ...

• **для огляду літератури:**

з указаної (названої, цієї) проблеми існує...;

наявна значна (недостатня) кількість... публікацій (робіт, досліджень);

теоретичне обґрунтування ... знаходимо у студіях ... ;

до теорії ... не раз зверталися ... ;

проблемам ... присвячені праці ... ;

унаслідок спеціальних досліджень було з'ясовано, що ...;

учення про ... знайшло відображення в ...;

заслужують на увагу і погляди на ... дослідника ...;

відомо, що ...;

відомі способи ...;

широкого застосування набули ...

• **для формулювання мети дослідження:**

стаття присвячена вивченню (розгляду, дослідженню, опису, вирішенню) ...;

метою пропонованої статті є спроба окреслити перспективи вивчення ..., враховуючи сучасні підходи до аналізу ...;

метою цієї статті є встановлення специфіки ...;

у статті проаналізуємо ..., що допоможе глибше зрозуміти ...;

метою нашого дослідження є уточнення поняття про ...

• **для висловлення припущення такі:**

система роботи ... набуде ефективності, якщо;

вивчення специфіки майстерності письменника ... сприятиме формуванню читачького інтересу, підвищуватиме читачьку культуру ... за умов ...

• **для оформлення завдань:**

використовуємо дієслова вивчити, дослідити, описати, проаналізувати, розглянути, визначити, встановити, обґрунтувати, виявити, перевірити, довести, показати, апробувати тощо, а також іменники фактори, підходи, роль, доцільність, форми, методи, прийоми, технології, критерії, особливості та ін.

До практичного заняття № 7

Напишіть висновки до статті, враховуючи всі необхідні структурні елементи. Під час написання використовуйте запропоновані мовні засоби:

узагальнено результати проведеного дослідження ...;

відзначено, що ...;

з'ясовано, що;

дослідження показало ...;

зіставний аналіз ... уможливорює ...;

таким чином (отже), можна зробити висновок, що ...;

відтак, узагальнюючи сказане;

*з розглянутого можна зробити такі висновки;
зважаючи на викладене вище (підсумовуючи), є підстави твердити,
що;
викладене вище дозволяє нам стверджувати, що ...;
висунуте нами припущення, що ..., знайшло підтвердження у проа-
налізованому матеріалі: ...;
викладене підтверджує спостереження дослідників, що в процесі
...; проаналізований матеріал дозволяє твердити про ...;
це підтверджує загальновідому тезу про те, що ...*

До практичного заняття № 8

Зберіть всі написані частини статті разом. Відредагуйте текст. Укладіть список використаних джерел в алфавітному порядку. Правильно оформіть покликання.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

Основні джерела

1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С. К., Зінченко В. М. Кривий Ріг, 2019. 130 с.
2. Бабенко Т. Теоретична модель навчання академічного іншомовного письма. *Молодь і ринок*. 2018. № 3. С. 112–116.
3. Кісельова А., Завальська Л. Основи академічного письма: навчально-методичний посібник. Одеса. 2023. 68 с.
4. Колоїз Ж. Основи академічного письма: практикум. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С. В., 2019. 178 с.
5. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Марта Мальська, Наталія Паньків.. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
6. Семеног О. М. Академічне письмо: лінгвокультурологічний підхід: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 220 с.

Допоміжні джерела

1. Академічне письмо: навчальний посібник / укладачі: Т. М. Костирко, С. В. Ларенкова, І. В. Бондар, М. С. Жигалкіна. Миколаїв: НУК, 2022. 116 с.
2. Аналіз наукового / професійного тексту: методичні рекомендації / Томчаковська Ю. О., Строченко Л. В., Томчаковський О. Г. / Одеса: Олді+, 2023. 60 с.
3. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. 2-ге вид.. К., 2019. 492 с.
4. Ліпич Л. Г., Громко Л. С. Методологія та організація наукових досліджень: методичні вказівки для практичної роботи. Луцьк, 2019. 45 с.
5. Мамич М. В. Шевченко-Бітенська О. В. З історії вивчення професійної мови. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 2021. С. 679–683.
6. Мамич М. В., Шевченко-Бітенська О. В. Персуазивний компонент анотацій до наукових юридичних видань. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Правове життя сучасної України»*. 2020. т. 2. С. 439–442.

7. Мамич М. В. Шевченко-Бітенська О. В. Текст освітньо-професійної програми галузі гуманітарних наук в аспекті культури мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць*. Серія: філологія. Одеса, 2023. Вип. 59. Т. 2. С. 97–101.
8. Мартинюк О. М. Академічне письмо (конспект лекцій): навчально-методичне видання. Луцьк: Вежа, 2021. 48 с.
9. Рейкін В. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій. Луцьк, 2020. 111 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Всесвітня організація інтелектуальної власності (BOIB) <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2610-wipo>
2. Етичний кодекс ученого України. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Texthttps://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikh-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu/2021/04/30/>
3. Журнал «Українська мова» НАН України Інститут української мови. <https://ukrmova.iul-nasu.org.ua/>
4. Закон України «Про вищу освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Наукова бібліотека НУ «ОЮА» інституційний репозитарій http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/suak/corp.exe?&I21DBN=SLIR&P21DBN=SLIR&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMS=0&S21STR=RES0000078
6. Наукова бібліотека КНУКиМ <http://lib.knukim.edu.ua/akademichne-pismo/>
7. Наукова бібліотека ХНУРЕ <https://lib.nure.ua/storage/app/media/bbz/bbz2.pdf>

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ)

1. Предмет, завдання і структура курсу «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність».
2. Закон України «Про вищу освіту».
3. Визначення *поняття компетентність*. Професійна компетентність.
4. Основні компоненти компетентності перекладача.
5. Складові перекладацьких компетенцій та соціокультурного компоненту.
6. Аспекти науково-дослідної роботи здобувачів.
7. Зміст науково-дослідної роботи здобувача освіти.
8. Академічний текст як система.
9. Формулювання головної ідеї тексту – тези.
10. Теоретичні та емпіричні методи досліджень.
11. Композиція наукового тексту.
12. Структура заключної частини за принципом оберненої воронки.
13. Структура вступу за принципом воронки.
14. Мова і стиль кваліфікаційної роботи.
15. Наукова стаття, її структура, обов'язкові компоненти.
16. Науковий текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.
17. Характеристика поняття *академічне письмо*.
18. Основні ознаки наукового стилю.
19. Культура особистості дослідника.
20. Культура читання наукового тексту.
21. Основна суть фахового наукового редагування і саморедагування.
22. Компресія наукового тексту.
23. Специфіка наукового тексту.
24. Текст-констатація і текст-міркування.
25. Інформаційні бази наукових досліджень.
26. Загальні вимоги до наукового тексту.

27. Характеристика методів фіксації і збереження наукової інформації.
28. Недоліки, які можуть траплятися у наукових текстах.
29. Етапи роботи над науковим текстом.
30. Навички, необхідні для написання текстів та їх формування.
31. Інтертекстуальність як колективний конструкт наукового дискурсу.
32. Прецедентність наукового тексту.
33. Функції інтертекстуальних зв'язків.
34. Характеристика чотирьох груп посилань: іменних, титульних, адресних, змішаних.
35. Мовні засоби актуалізації інтертекстуальних зв'язків.
36. Інтерпретація змісту інтертекстуальних утворень у науковому тексті.
37. Основні функції інтерпритації у науковому тексті.
38. Мова і стиль викладу матеріалу у науковому тексті.
39. Тезаурус вченого.
40. Редагування наукового тексту.
41. Основні види прочитання тексту редактором.
42. Найпоширеніші мовні помилки у наукових текстах.
43. Академічна доброчесність як запорука якісної вищої освіти.
44. Академічна культура: поняття, функції, складові.
45. Академічна нечесність та методи її запобігання.
46. Етичний кодекс ученого.
47. Авторське право. Об'єкти авторського права.
48. Інтелектуальна власність. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності.
49. Поняття плагіату в Україні та світі. Види плагіату.
50. Основні засоби протидії академічного плагіату

Навчальне видання

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Практикум

для підготовки до аудиторних занять та самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»

Укладачі:

Мирослава Володимирівна МАМИЧ
Олена Валентинівна ШЕВЧЕНКО-БІТЕНСЬКА
Анастасія Андріївна КІСЕЛЬОВА

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 2,09.
Зам. № 2402–09.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net